



LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV – 1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2010.gada 15.aprīlī Nr.1-5/86
Uz 05.03.2010. Nr.1-04/111-pav

**Latvijas Republikas Satversmes tiesas
tiesnesei Kristīnei Krūmai**
Jura Alunāna ielā 1, Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr.2010-01-01

Ar Satversmes tiesas tiesneša 2010.gada 5.marta lēmumu Latvijas Republikas Tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) ir atzīts par pieaicināto personu un uzaicināts sniegt viedokli lietā Nr.2010-01-01 „Par Administratīvo pārkāpuma kodeksa 286.¹⁴ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam”.

Ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto Tiesībsarga kompetenci, sniedzu Jums turpmāk norādīto viedokli lietā Nr.2010-01-01.

2008.gada 9.oktobrī Saeima pieņēma likumu “Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, ar kuru tika grozīta nolēmumu pārsūdzēšanas kārtība administratīvo pārkāpumu lietās un kurā ietverta arī apstrīdētā norma.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹⁴ pants nosaka, ka apelācijas instances tiesas spriedums nav pārsūdzams un stājas spēkā tā sastādīšanas dienā.

Pieteicējs uzskata, ka apstrīdētā norma aizskar pieteicēja cilvēktiesības, ierobežojot viņa tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī pakļaujot nesamērīgiem ierobežojumiem Satversmē garantēto vienlīdzības principu. Ierobežojums izpaužas kā nepārsūdzama tiesas nolēmuma pieņemšana jautājumā, kas saistīts ar administratīvā soda uzlikšanu personai, turklāt šī soda sankcija ir pilnībā atbilstoša krimināltiesiskai sankcijai.

Konkrētā gadījumā pieteicējam ir uzlikts naudas sods 150 latu apmērā, kas soda uzlikšanas laikā pārsniedz minimālo krimināltiesisko sankciju naudas soda veidā. Pieteicēja ieskatā šāda lēmuma sakarā pieņemta tiesas sprieduma

nepārsūdzamība būtiski ierobežo pieteicēja tiesības uz savu interešu aizsardzību. Fakts, ka spriedums nav pārsūdzams kasācijas instancē, t.i. pieteicējam nav tiesību panākt šī sprieduma likumības un pamatotības izvērtēšanu kasācijas instances tiesā, ierobežo pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu un rada nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret pieteicēju, salīdzinot ar personām, kurām naudas sods tiek piemērots kā krimināltiesiska sankcija.

Satversmes 92.pantā nostiprinātas ikviena tiesības aizstāvēt savas likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no svarīgākajām cilvēka pamattiesībām, tāpēc tās var ierobežot tikai pašos nepieciešamākajos gadījumos. Satversmes tiesa jau vairākkārt norādījusi, ka Satversmes 92.panta pirmais teikums ietver institucionālu aspektu – tiesai ir jābūt taisnīgai – un procesuālu aspektu – ikvienam ir tiesības uz brīvu pieeju tiesai. Abi aspekti ir nesaraujami saistīti: nebūtu nozīmes tiesas taisnīgumam, ja netiktu nodrošināta tiesas pieejamība, un otrādi – tiesas pieejamībai nebūtu jēgas, ja netiktu nodrošināts tiesas taisnīgums (*sk. Satversmes tiesas 2006.gada 14.marta sprieduma lietā Nr.2005-18-01 8.punktu un Satversmes tiesas 2008.gada 20.novembra sprieduma lietā Nr.2008-07-01 5.punktu*).

Lai izvērtētu apstrīdēto tiesību normu atbilstību šai augstāka juridiska spēka tiesību normai, nepieciešams noskaidrot, vai jēdziens “taisnīga tiesa” ietver arī tiesības pārsūdzēt tiesas spriedumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Lai konstatētu, vai Satversmes 92.pants ietver tiesības ikvienā gadījumā nolēmumu administratīvā pārkāpuma lietā pārsūdzēt augstākas instances tiesā, ir jāanalizē Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk – Konvencija), kurā noteikts taisnīgas tiesas jēdzienā ietvertais pārsūdzības tiesību minimums dalībvalstīm un Konvencijas interpretācija Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē. Saskaņā ar Satversmes tiesas nostāju „*jebkura cilvēktiesību norma [..] ir piemērojama tieši un nepastarpināti*”¹ un gadījumos, kad ir šaubas par Satversmē ietverto cilvēktiesību normu saturu, tās tulkojamas pēc iespējas atbilstoši interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē.²

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka Konvencijas 6.pantā, kurš paredz tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, nav tieši norādītas tiesības pat uz apelācijas pieejamību un vienīgais precīzi formulētais nosacījums par apelāciju ietverts Konvencijas 7.protokola 2.pantā, kas garantē minētās tiesības tikai kriminālās tiesvedības gadījumos³. Līdz ar to Eiropas Cilvēktiesību tiesa norāda, ka Konvencijas 6.pants neuzliek valstīm par pienākumu visos gadījumos ieviest apelācijas tiesu sistēmu un valsts pati var noteikt pārsūdzības principa apjomu saskaņā ar savu tiesību sistēmu. Ieviešot apelācijas tiesu sistēmu, valsts savā likumā var noteikt lietu kategorijas, kurām pārsūdzība apelācijas instancē nav

¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2001.gada 5.decembra spriedums lietā Nr.2001-07-0103, Secinājumu daļas 5.punkta ceturtdā daļa

² Ibid.

³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1970.gada 17.janvāra spriedums lietā *Delcourt v. Belgium*, 25.punkts.

paredzēta⁴. Līdzīgs princips ir attiecināms arī uz lietas izskatīšanu kasācijas instancē.

Tādējādi ne Konvencijas normas, ne Satversmes 92.pants neietver obligātu prasību nodrošināt iespēju izskatīt ikvienu administratīvā pārkāpuma lietu augstākas instances tiesā un jēdziens “taisnīga tiesa” negarantē tiesības ikvienu šādu lietu pārsūdzēt apelācijas instancē⁵. No minētā varam secināt, ka administratīvās lietas izskatīšanas nodrošināšana kasācijas instancē nav obligāta tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļa, ņemot vērā, ka Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pat apelācijas instance ne vienmēr ir obligāta.

Tiesībsargs ir sniedzis savu viedokli un uzsvēris to, ka administratīvo pārkāpumu kodeksa atsevišķajos pantos paredzētais administratīvais arests var tikt uzskatīts par kriminālsodu. Tādējādi konkrētajos gadījumos, kad administratīvo pārkāpumu kodeksā ir paredzēts administratīvais arests, personai ir tādas pašas tiesības kā krimināllietās un uz to attiecas Konvencijas 6.pants, tā otrajā daļā paredzētā nevainīguma prezumpcija un trešajā daļā paredzētās procesuālās garantijas. Tomēr minētais pants nenosaka, ka valstij jānodrošina tiesības visas lietas izskatīt augstākā instancē.

Tiesībsarga ieskatā pamatots ir Saeimas atbildes rakstā norādītais arguments, ka pieteicēja norādītais apstākļi, ka sods par administratīvo pārkāpumu naudas izteiksmē ir lielāks, nekā likumā paredzētā minimālā naudas soda sankcija par kriminālpārkāpumu, neliecina par soda piederību krimināltiesību sfērai. Svarīgi uzsvērt, ka kriminālsoda tiesiskās sekas ir smagākas un personām, kuras sauktas pie krimināltiesiskās atbildības, ir noteikti plašāki ierobežojumi nekā tām, kurām piemērots sods atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normām, tāpēc nevar uzskatīt, ka šādas personas atrodas salīdzināmos apstākļos attiecībā uz pārsūdzības iespējām.

Jānorāda, ka sodi, kurus piespriež saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu, lielākoties ir vieglāki, nekā krimināllietās piespriestie. Un, lai arī tie atsevišķos gadījumos ir pielīdzināmi krimināllietās piespriestajiem sodiem (piemēram, administratīvā aresta piemērošanas gadījumā), valsts ir tiesīga lemt par to, cik instancēs jāskata katra veida lietas. Šajā gadījumā, nosakot, ka apelācijas instances tiesas spriedums nav pārsūdzams un stājas spēkā tā sastādīšanas dienā, netiek pārkāptas personas cilvēktiesības. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka, apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92.pantam un starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, ko izvirza Konvencija attiecībā uz tiesu instanču skaitu.

Atbildot uz Satversmes tiesas tiesneses lēmumā formulētajiem papildus jautājumiem saistībā ar lietas Nr.2010-01-01 izskatīšanu, norādu uz sekojošo:

1) apstāklim, ka 2006.gadā, kad Bertolds Martins Fliks administratīvajā tiesā iesniedza pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma atcelšanu,

⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002.gada 17.janvāra spriedums lietā nr.2001-08-01, Secinājumu daļas 3.punkta ceturtnā daļa.

⁵ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr.2001-17-0106, Secinājumu daļas 5.punkta ceturtnā daļa.

apstrīdētā norma nebija vēl pieņemta un administratīvo pārkāpumu lietās personām bija tiesības iesniegt kasācijas sūdzību, Tiesībsarga ieskatā nav tāda nozīme, kas vedinātu domāt, ka apstrīdētā norma ir neatbilstoša cilvēktiesību standartiem konkrētajā gadījumā. Pieņemot 2008.gada 9.oktobra likumu "Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā", kas stājās spēkā 2009.gada 1.janvārī, likumdevējs paredzēja papildināt Pārejas noteikumus ar punktu, kas nosaka sekojošo: „Ja Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments līdz 2009.gada 1.janvārim ierosinājis tiesvedību par Administratīvās apgabaltiesas nolēmumu iesniegtās kasācijas sūdzības vai blakus sūdzības izskatīšanai, Senāts turpina lietas izskatīšanu, ievērojot Administratīvā procesa likuma noteikumus.” Tādejādi secināms, ka likumdevējs, lai sasniegtu mērķi optimizēt administratīvo pārkāpumu lietu pārsūdzības procesu un administratīvo tiesu darbu kopumā, samērīgi paredzējis izskatīt visas kasācijas instancē jau ierosinātās lietas, un sākot no 2009.gada 1.janvāra nav paredzējis rosināt jaunas lietas kasācijas instancē. Tiesībsarga skatījumā, vadoties no tiesiskās vienlīdzības principa attiecībā uz personai pieejamajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, no normas pieņemšanas brīža tai vajadzētu tikt piemērotai vienādi attiecībā pret visām personām. Tātad situācija, kad likums jau sākotnēji neparedzēja lietas izskatīšanu kasācijas kārtībā, un situācija, kad personas tiesvedību uzsākušas pirms normas pieņemšanas, bet kasācijas instancē sūdzību nav iesniegušas, jo likuma grozījumi, šīs tiesības personai šobrīd vairs neparedz, būtu vērtējamas vienādi.

2) attiecībā uz kritērijiem, pēc kādiem ir vērtējamas likumdevēja tiesības izdarīt likumos grozījumus un konkrētu kategoriju lietās liegt personām tiesības uz lietas izskatīšanu kasācijas instancē, kā jau iepriekš tika minēts starptautiskie cilvēktiesību standarti nedod konkrētas norādes un atstāj šo jautājumu valsts kompetencē, sakot, ka valsts pati var noteikt pārsūdzības principa apjomu saskaņā ar savu tiesību sistēmu. Būtiskākais ir tas, ka likumdevējs spēj pamatot ierobežojošās normas leģitīmo mērķi un mērķa sasniegšanai izvēlēto līdzekļu samērīgumu. Jāņem vērā, ka ierobežojot tiesības izskatīt lietu kasācijas instancē, netiek pilnībā ierobežotas personas tiesības uz tiesas nolēmumu pārsūdzību. Personai joprojām saglabājās apelācijas tiesības, kaut arī saskaņā ar iepriekšminēto Satversmes tiesas skaidrojumu noteiktu kategoriju lietās arī tās var nebūt obligātas. Vadoties no šī apsvēruma, Saeimas atbildes rakstā norādītais arguments, ka nav nepieciešams sniegt izvērtējumu tam, vai konkrētais administratīvais sods ir pielīdzināms krimināltiesiska rakstura sankcijai, ir pamatots.

Ar cieņu

Tiesībsargs

R.Apsītis